

Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 15ης Σεπτεμβρίου 2016 - Αίτηση αριθ. 43299/12 - Υπόθεση Giorgioni κατά Ιταλίας

© Υπουργείο Δικαιοσύνης, Γενική Διεύθυνση Νομικών και Νομικών Υποθέσεων, μετάφραση από τη Rita Carnevali, γλωσσική βοηθό, και αναθεώρηση με τη Δρ. Martina Scantamburlo, γλωσσική υπεύθυνη.

Η άδεια για την αναδημοσίευση αυτής της μετάφρασης έχει χορηγηθεί από το Ιταλικό Υπουργείο Δικαιοσύνης αποκλειστικά για τον σκοπό της συμπερίληψής της στη βάση δεδομένων HUDOC του Δικαστηρίου.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Υπόθεση Giorgioni κατά ΙΤΑΛΙΑΣ

(Αριθμός Έφεσης 43299/12)

ΚΡΙΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

15 Σεπτεμβρίου 2016

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη υπό τους όρους που ορίζονται στο Άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Ενδέχεται να υπόκειται σε τροποποιήσεις ως προς τον τύπο.

Στην υπόθεση Giorgioni κατά Ιταλίας, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα), συνεδριάζοντας ως Τμήμα αποτελούμενο από τους:

- Mirjana Lazarova Trajkovska, πρόεδρος,
- Γκουίντο Ραϊμόντι,
- Χριστίνα Παρδάλου,
- Πολ Μαχόνι,
- Άλες Πεϊτσάλ,
- Ρόμπερτ Σπάνο,
- Παουλίν Κοσκέλο, δικαστές,

και από τον Abel Campos, Γραμματέα Τμήματος,
Αφού συσκέφθηκε σε τμήμα στις 23 Αυγούστου 2016,
Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία εκδόθηκε την ίδια ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση ξεκίνησε με αίτηση (αριθ. 43299/12) κατά της Ιταλικής Δημοκρατίας που κατατέθηκε στο Δικαστήριο στις 26 Ιουνίου 2010 από έναν υπήκοο του εν λόγω κράτους, τον κ. Ezio Giorgioni («ο αιτών»), σύμφωνα με το Άρθρο 34 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).
2. Ο αιτών εκπροσωπήθηκε από τον M. Comotti, δικηγόρο με γραφείο στο Gorle. Η Ιταλική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον εκπρόσωπό της, E. Spatafora.
3. Στις 17 Σεπτεμβρίου 2014, η έφεση κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΟΝΤΩΣ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

4. Ο εκκαλών γεννήθηκε το 1944 και κατοικεί στο Selvino.
5. Στις 10 Ιουλίου 2001, γεννήθηκε ο γιος του αιτούντος και του CM, L. Τον Αύγουστο του 2006, λόγω των συνεχιζόμενων συγκρούσεων που χώριζαν το ζευγάρι, ο αιτών και ο CM αποφάσισαν να χωρίσουν. Ο αιτών εγκατέλειψε το οικογενειακό σπίτι. Από τη στιγμή της αναχώρησής του, ο CM έδειξε έντονη αντίθεση σε οποιαδήποτε σχέση μεταξύ αυτού και του γιου του.

A. Διαδικασία για τον καθορισμό των λεπτομερειών άσκησης του δικαιώματος επικοινωνίας του αιτούντος με τον γιο του

6. Στις 22 Ιανουαρίου 2007, λόγω δυσκολιών που αντιμετώπισε κατά την άσκηση των δικαιωμάτων επικοινωνίας του, ο αιτών υπέβαλε μήνυση στο Δικαστήριο Ανηλίκων της Μπρέσια («το Δικαστήριο»), παραπονούμενος ότι ο CM δεν του επέτρεπε να δει τον γιο του και επισημαίνοντας ότι το παιδί εξακολουθούσε να θηλάζει και, επιπλέον, κοιμόταν με τη μητέρα του. Ζήτησε την αποκλειστική επιμέλεια του παιδιού και ζήτησε από το δικαστήριο να διατάξει πραγματογνωμοσύνη για να αξιολογήσει την ικανότητα του CM να εκπληρώσει τον γονικό του ρόλο.
7. Η CM αμφισβήτησε το επιχείρημα της εκκαλούσας. Προς υποστήριξη των ισχυρισμών της, δήλωσε ότι η εκκαλούσα έπασχε από παρανοϊκή παραληρητική διαταραχή και δεν είχε ποτέ φροντίσει τον γιο τους. Ζήτησε την αφαίρεση των γονικών δικαιωμάτων του πρώην συντρόφου της και τη διεξαγωγή συναντήσεων γονέων-παιδιών σε προστατευμένο περιβάλλον.
8. Με απόφαση της 8ης Μαΐου 2007, το δικαστήριο διέταξε ψυχολογική αξιολόγηση των γονέων και του ανηλίκου.
9. Στις 2 Οκτωβρίου 2007, το δικαστήριο απέρριψε την αίτηση του CM για αντικατάσταση του εμπειρογνώμονα που είχε διορίσει.
10. Στις 2 Ιανουαρίου 2008, η έκθεση πραγματογνωμοσύνης κατατέθηκε στον γραμματέα του δικαστηρίου. Σύμφωνα με τον πραγματογνώμονα, η επιμέλεια του ανηλίκου θα πρέπει να ανατεθεί και στους δύο γονείς, οι οποίοι θα πρέπει να υποβληθούν σε οικογενειακή διαμεσολάβηση. Ο πραγματογνώμονας δήλωσε επίσης ότι ήταν επιθυμητό ο ανήλικος να συναντήσει τον πατέρα του χωρίς την παρουσία της μητέρας του.
11. Σε απόφαση της 22ας Ιουνίου 2008, το δικαστήριο ανέθεσε την επιμέλεια του παιδιού και στους δύο γονείς, εγκαθίδρυσε τη διαμονή του με τη μητέρα του και χορήγησε στον αιτούντα δικαίωμα επικοινωνίας για δύο ημέρες την εβδομάδα. Διέταξε τους γονείς να συμμορφωθούν με τις οδηγίες του και τους προέτρεψε να συνεργαστούν.
12. Επιπλέον, το δικαστήριο διέταξε την αιτούσα να καταβάλλει διατροφή ύψους 750 ευρώ μηνιαίως. Και τα δύο μέρη άσκησαν έφεση κατά της απόφασης: η αιτούσα διαμαρτυρήθηκε για το ποσό της διατροφής και η CM αμφισβήτησε τα δικαιώματα επικοινωνίας που χορηγήθηκαν στον πρώην σύντροφό της.
13. Στις 15 Δεκεμβρίου 2008, το Εφετείο της Μπρέσια επικύρωσε την απόφαση του δικαστηρίου.
14. Ο αιτών προσέφυγε ξανά στο δικαστήριο, παραπονούμενος ότι ο CM δεν του επέτρεπε να δει τον γιο του χωρίς την παρουσία του.
15. Με απόφαση της 28ης Απριλίου 2009, το δικαστήριο διέταξε τον αιτούντα να καταβάλει τη διατροφή που όφειλε να καταβάλει. Επίσης, έδωσε εντολή στις κοινωνικές υπηρεσίες να οργανώσουν συναντήσεις σε προστατευμένο περιβάλλον μεταξύ του ανηλίκου και του αιτούντος, επιπλέον εκείνων που είχαν ήδη προγραμματιστεί στην απόφασή του της 22ας Ιουνίου 2008.
16. Στις 23 Μαρτίου 2010, το δικαστήριο, εκδικάζοντας την υπόθεση του αιτούντος, διέταξε το παιδί να περάσει το Σαββατοκύριακο του Πάσχα με τον πατέρα του, χωρίς την παρουσία του CM. Διευκρίνισε ότι, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με την απόφασή του, θα παραχωρούσε την αποκλειστική επιμέλεια του παιδιού στον αιτούντα. Ο CM ζήτησε την ανάκληση της απόφασης αυτής. Το αίτημα απορρίφθηκε.
17. Σε απροσδιόριστη ημερομηνία, παραπονούμενος για επίμονες δυσκολίες στην άσκηση των δικαιωμάτων επικοινωνίας του, ο αιτών άσκησε εκ νέου έφεση στο δικαστήριο. Συγκεκριμένα, παραπονέθηκε ότι ο CM δεν τον άφηνε ποτέ μόνο με τον γιο του.
18. Στις 8 Απριλίου 2010, το δικαστήριο άκουσε την κατάθεση του ανηλίκου. Δήλωσε ότι ήταν ευτυχής που πέρασε το Σαββατοκύριακο του Πάσχα με τον πατέρα του και που μπορούσε να κοιμηθεί στο σπίτι του. Ζήτησε από τον δικαστή να του επιτρέψει να περνάει κάθε δεύτερο Σαββατοκύριακο με τον πατέρα του.
19. Σε απόφαση της 27ης Απριλίου 2010, το δικαστήριο αναγνώρισε την έλλειψη συνεργασίας της μητέρας με τις κοινωνικές υπηρεσίες και τη μη συμμόρφωσή της με τις οδηγίες που της είχαν επιβληθεί, τονίζοντας ότι αυτή η συμπεριφορά εμπόδιζε τον αιτούντα να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας. Σημείωσε επίσης ότι το παιδί είχε επικράσει την επιθυμία να περάσει περισσότερο Σαββατοκύριακα με τον πατέρα του και εξέφρασε τη λύπη του που δεν μπορούσε να περάσει περισσότερο χρόνο μαζί του. Συναφώς, σημείωσε ότι αυτό έγινε αντιληπτό από το παιδί ως έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους του αιτούντος. Το δικαστήριο τόνισε επίσης ότι ο CM είχε εν γνώσει του επιδιώξει να αποτρέψει οποιαδήποτε σχέση μεταξύ του αιτούντος και του γιου του. Ως εκ τούτου, χορήγησε στον αιτούντα δικαιώματα επικοινωνίας και διαμονής για ένα Σαββατοκύριακο από τα δύο και δύο απογεύματα την εβδομάδα. Έδωσε εντολή στις κοινωνικές υπηρεσίες να παρακολουθούν τη συμμόρφωση με τις οδηγίες του.
20. Η μητέρα συνέχισε να αντιτίθεται σε οποιαδήποτε επαφή μεταξύ του παιδιού και του αιτούντος κατά την απουσία της. Ο αιτών δεν μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας όπως είχε διατάξει το δικαστήριο.
21. Από τις εκθέσεις που υπέβαλαν οι κοινωνικές υπηρεσίες προκύπτει ότι ο αιτών μπόρεσε να συναντήσει τον γιο του μεταξύ Μαΐου και Ιουλίου 2010, αλλά το παιδί δεν πέρασε τις διακοπές του Αυγούστου 2010 με τον πατέρα του λόγω της μη διαθεσιμότητας του τελευταίου.
22. Στις 19 Νοεμβρίου 2010, ο αιτών ενημέρωσε τις κοινωνικές υπηρεσίες ότι δεν επιθυμούσε πλέον επαφή με τον γιο του, επειδή ο CM ήταν πάντα παρών κατά τις επισκέψεις. Από εκείνη την ημερομηνία, αρνήθηκε να παρευρίσκεται σε συναντήσεις, να μιλάει με το παιδί στο τηλέφωνο ή να περνάει τις διακοπές μαζί του.
23. Στις 25 Ιανουαρίου 2012, επειδή ο CM είχε εκφράσει την πρόθεσή του να μετακομίσει στο Τορίνο με τον γιο του, η εισαγγελία υπέβαλε αγωγή στο δικαστήριο. Ζήτησε την έναρξη διαδικασίας για την άρση των γονικών δικαιωμάτων του αιτούντος, δηλώνοντας ότι ο αιτών είχε διακόψει κάθε επαφή με τον γιο του και δεν είχε καταβάλει διατροφή. Πρόσθεσε ότι ο αιτών είχε αντιταχθεί στην πιθανότητα ο γιος του να περάσει τις διακοπές του στο σπίτι όπου μεγάλωσε ο CM και είχε ζητήσει αλλαγή σχολείου για το παιδί χωρίς να παράσχει κανένα πραγματικό εκπαιδευτικό σχέδιο για το αίτημά του.
24. Ο εκκαλών αντιτάχθηκε στο αίτημα του εισαγγελέα.
25. Στις 23 Φεβρουαρίου 2012, υπέβαλε αίτηση στο δικαστήριο ζητώντας την αποκλειστική επιμέλεια του ανηλίκου λόγω της αδυναμίας της να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας.
26. Το δικαστήριο αποφάσισε να συνενώσει τις δύο διαδικασίες.
27. Εν τω μεταξύ, ο αιτών είχε ζητήσει άδεια από το δικαστήριο να δει τον γιο του κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου του Πάσχα και την 1η Μαΐου.
Το δικαστήριο αποφάσισε στη συνέχεια ότι δεν υπήρχε λόγος να εξετάσει αυτό το αίτημα. Όσον αφορά το Σαββατοκύριακο του Πάσχα, σημείωσε ότι ο αιτών είχε ήδη λάβει άδεια να περάσει τις διακοπές με τον γιο του. Όσον αφορά την 1η Μαΐου, σημείωσε ότι ο αιτών δεν είχε δει τον γιο του από τον Νοέμβριο του 2010 και ότι η απόφασή του της 27ης Απριλίου 2010 του είχε χορηγήσει σημαντικά διευρυμένα δικαιώματα επικοινωνίας.

28. Σε απόφαση της 29ης Μαΐου 2012, λαμβάνοντας υπόψη τη δύσκολη οικονομική κατάσταση της CM, το δικαστήριο της επέτρεψε να μετακομίσει στο Τορίνο, την πόλη καταγωγής της, που βρίσκεται 200 χιλιόμετρα από το Μπέργκαμο. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο σημείωσε ότι, στο Τορίνο, η CM μπορούσε να ζει σε ένα διαμέρισμα χωρίς ενοίκιο και μπορούσε να λαμβάνει υποστήριξη από μέρος της οικογένειάς της. Όσον αφορά τον ισχυρισμό του αιτούντος ότι δεν θα είχε πλέον επαφή με τον γιο του εάν η πρώην σύντροφός του μετακόμιζε, το δικαστήριο τόνισε ότι ο αιτών δεν ασκούσε πλέον τα δικαιώματά του επίσκεψης από τον Νοέμβριο του 2010 και ότι η συμπεριφορά αυτή ήταν αδικαιολόγητη, ακόμη και δεδομένης της αντίθεσης του CM στις επισκέψεις πατέρα-γιου. Σημείωσε επίσης ότι η απόσταση των 200 χιλιομέτρων δεν θα εμπόδιζε τον αιτούντα να ταξιδέψει στο Τορίνο για να δει τον γιο του. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο έδωσε εντολή στις κοινωνικές υπηρεσίες του Τορίνο να προγραμματίζουν αρχικά συναντήσεις σε προστατευμένο περιβάλλον κάθε δύο εβδομάδες και, στη συνέχεια, συναντήσεις χωρίς επίβλεψη. Διευκρίνισε ότι το ταξίδι μεταξύ Μπέργκαμο και Τορίνο θα πληρωνόταν από τον εκκαλούμενο για το ταξίδι μετάβασης και από τον CM για το ταξίδι επιστροφής.
29. Η εκκαλούσα άσκησε έφεση.
Σε απόφαση της 6ης Ιουλίου 2012, το Εφετείο απέρριψε το αίτημα της CM να ανακαλέσει τα γονικά δικαιώματα του πρώην συντρόφου της. Ωστόσο, το Εφετείο σημείωσε ότι, ως δικηγόρος, η CM μπορούσε να εργαστεί πιο εύκολα στο Τορίνο, σημειώνοντας ότι διέθετε διαμέρισμα. Ως εκ τούτου, επικύρωσε την απόφαση του δικαστηρίου, κρίνοντας ότι η CM και η μετεγκατάσταση του παιδιού δεν θα εμπόδιζαν τον εκκαλούμενο να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας του.
30. Από τον Σεπτέμβριο του 2012, οι κοινωνικές υπηρεσίες του Τορίνο προσπάθησαν να επικοινωνήσουν με τον αιτούντα. Στις 28 Σεπτεμβρίου 2012, ο αιτών τους ενημέρωσε ότι δεν επιθυμούσε να συμμετέχει σε επιβλεπόμενες επισκέψεις με τον γιο του, καθώς το δικαστήριο του είχε επανειλημμένα χορηγήσει δικαιώματα επικοινωνίας που δεν είχαν ποτέ γίνει σεβαστά, και ότι δεν επιθυμούσε πλέον να συναντιέται με το παιδί παρουσία προσωπικού των κοινωνικών υπηρεσιών ή του πρώην συντρόφου του.
31. Στη συνέχεια, οι κοινωνικές υπηρεσίες συναντήθηκαν με τον αιτούντα στις 6 Νοεμβρίου 2012 και στις 7 Φεβρουαρίου 2013.
32. Σύμφωνα με τις κοινωνικές υπηρεσίες του Τορίνο, η συμπεριφορά του αιτούντος, ο οποίος κατά τη γνώμη τους δεν είχε δείξει προθυμία να συναντήσει τον γιο του υπό τους όρους που όρισε το δικαστήριο, εξηγούσε τη μη εκτέλεση της απόφασης που εξέδωσε το τελευταίο στις 29 Μαΐου 2012.

B. Ποινική διαδικασία κατά του CM

33. Σε απόφαση της 21ης Μαρτίου 2014, το δικαστήριο του Μπέργκαμο καταδίκασε τον CM σε έξι μήνες φυλάκιση με αναστολή για μη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του δικαστηρίου σχετικά με τα δικαιώματα επικοινωνίας του αιτούντος στις 13 και 17 Φεβρουαρίου 2010 και στις 3 Μαρτίου 2012.
34. Στις 17 Ιουλίου 2014, ο αιτών υπέβαλε νέα καταγγελία κατά της CM επειδή δεν του ενημέρωνε για τον γιο του.

Γ. Ποινική διαδικασία κατά του εκκαλούντος

35. Σε απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, το δικαστήριο του Μπέργκαμο καταδίκασε τον εκκαλούμενο σε έξι μήνες φυλάκιση για τα εγκλήματα της μη συμμόρφωσης με δικαστική εντολή (άρθρο 388 του Ποινικού Κώδικα), της παραβίασης υποχρεώσεων οικογενειακής υποστήριξης (άρθρο 570 του Ποινικού Κώδικα), της σωματικής βλάβης (άρθρο 582 του Ποινικού Κώδικα), των προσβολών (άρθρο 594 του Ποινικού Κώδικα) και των απειλών (άρθρο 612 του Ποινικού Κώδικα) λόγω μη καταβολής διατροφής, της εγκατάλειψης τέκνου και της άσκησης βίας κατά της πρώην συζύγου του.
36. Ο εκκαλόν άσκησε έφεση κατά της απόφασης. Με απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2014, το Εφετείο της Μπρέσια ανέτρεψε την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου: αθώωσε τον εκκαλούμενο για το έγκλημα της μη συμμόρφωσης με δικαστική απόφαση, δήλωσε ότι δεν πρέπει να ληφθεί καμία δράση για το έγκλημα της σωματικής βλάβης και μείωσε την ποινή σε φυλάκιση τριών μηνών.
37. Ο εκκαλόν άσκησε έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο. Με διάταξη της 29ης Δεκεμβρίου 2015, το Ακυρωτικό Δικαστήριο απέρριψε την έφεση.
38. Με απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 2016, ο προκαταρκτικός δικαστής του Τορίνο απέρριψε την υπόθεση για το έγκλημα της συκοφαντικής δυσφήμισης, που προβλέπεται στο άρθρο 368 του Ποινικού Κώδικα, που είχε καταθέσει ο CM κατά του εκκαλούντος, καθώς και για την παρόμοια μήνυση που είχε καταθέσει ο τελευταίος κατά της πρώην συντρόφου του.

II. ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

39. Το σχετικό εσωτερικό δίκαιο περιγράφεται στην υπόθεση Strumia κατά Ιταλίας, αριθ. 53377/13, §§ 73-78, 23 Ιουνίου 2016.

ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

I. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΤΙΘΕΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

40. Ο αιτών ισχυρίζεται ότι οι αρχές ανέχθηκαν τη συμπεριφορά της CM, την οποία θεωρεί απαράδεκτη, καθώς φέρεται να εμπόδισε την άσκηση του δικαιώματός του επικοινωνίας και προσπάθησε να υποκινήσει το παιδί εναντίον του. Παραπονείται περαιτέρω ότι οι αρχές δεν έλαβαν θετικά μέτρα που θα του επέτρεπαν να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας του και να δημιουργήσει σχέση με τον γιο του. Επικαλείται το Άρθρο 8 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

- «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής (...)
2. Δεν επιτρέπεται καμία παρέμβαση δημόσιας αρχής στην άσκηση αυτού του δικαιώματος, εκτός από εκείνες που είναι σύμφωνες με τον νόμο και είναι απαραίτητες σε μια δημοκρατική κοινωνία προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της οικονομικής ευημερίας της χώρας, για την πρόληψη της τάξης ή του εγκλήματος, για την προστασία της υγείας και της ηθικής ή για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.»

A. Προκαταρκτικές αντιρρήσεις

41. Η Κυβέρνηση έκρινε την αίτηση απαράδεκτη λόγω της μη συμμόρφωσης του αιτούντος με τον Κανόνα 47 του Κανονισμού του Δικαστηρίου (οι «Κανόνες»), όπως τροποποιήθηκε το 2013 και ισχύει από τον Ιανουάριο του 2014.
42. Ο εκκαλών αμφισβητεί τον ισχυρισμό αυτό.
43. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση δεν εξήγησε γιατί ο αιτών δεν συμμορφώθηκε με τις οδηγίες του Κανόνα 47 του Κανονισμού του Δικαστηρίου. Υπενθυμίζει επίσης ότι οι αυστηρότερες προϋποθέσεις για την υποβολή αίτησης απαιτούνται μόλις από την 1η Ιανουαρίου 2014 από τον νέο Κανόνα 47 του Κανονισμού του Δικαστηρίου. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η αίτηση κατατέθηκε στις 26 Ιουνίου 2010 και ότι, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει λόγος να πιστευτεί ότι ο αιτών δεν συμμορφώθηκε με τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από τον Κανόνα 47 στην έκδοση που ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών (βλ. Oliari και Άλλοι κατά Ιταλία, αριθ. 18766/11 και 36030/11, §§ 67-68, 21 Ιουλίου 2015, και Bondavalli κατά Ιταλία, αριθ. 35532/12, § 52, 17 Νοεμβρίου 2015).
44. Συνεπώς, είναι σκόπιμο να αγνοηθούν τα επιχειρήματα της Κυβέρνησης επί του σημείου αυτού.

B. Επί του παραδεκτού

1. Προκαταρκτική ένσταση σχετικά με τη μη εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων

45. Η Κυβέρνηση προβάλλει την ένσταση της μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων, θεωρώντας ότι ο εκκαλών θα έπρεπε να είχε ασκήσει έφεση ακύρωσης κατά της απόφασης του Εφετείου της 6ης Ιουλίου 2012, η οποία επέτρεψε στον CM να μετακομίσει στο Τορίνο με τον γιο του.
46. Ο εκκαλών αμφισβητεί τα επιχειρήματα της Κυβέρνησης και υποστηρίζει, ειδικότερα, ότι η άσκηση έφεσης στο Ανώτατο Δικαστήριο δεν αποτελούσε βιώσιμο ένδικο βοήθημα, καθώς η νομολογία διχαζόταν ως προς το εάν μπορούσε να ασκηθεί έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο κατά απόφασης του Εφετείου σύμφωνα με το Άρθρο 317-bis του Αστικού Κώδικα. Ωστόσο, ο εκκαλών δηλώνει ότι δεν μπόρεσε να επικοινωνήσει με τον γιο του από το 2006 και ότι η έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο δεν θα είχε καμία επίπτωση στην άσκηση των δικαιωμάτων επικοινωνίας του.
47. Το Δικαστήριο σημειώνει, καταρχάς, ότι τα παράπονα του αιτούντος αφορούν την εφαρμογή του δικαιώματος επικοινωνίας σύμφωνα με τις διαδικασίες που έχουν θεσπιστεί με διάφορες αποφάσεις και την φερόμενη αδράνεια των αρχών απέναντι στη συμπεριφορά του CM. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει στη συνέχεια ότι οι αποφάσεις του δικαστηρίου ανηλικών σχετικά με το δικαίωμα επικοινωνίας δεν είναι οριστικές και επομένως μπορούν να τροποποιηθούν ανά πάσα στιγμή ανάλογα με τις περιστάσεις της εν λόγω κατάστασης. Συνεπώς, η εξέλιξη της εσωτερικής διαδικασίας είναι συνέπεια της μη οριστικής φύσης των αποφάσεων του δικαστηρίου ανηλικών σχετικά με το δικαίωμα επικοινωνίας. Επιπλέον, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στην παρούσα υπόθεση, ο αιτών δεν μπόρεσε να ασκήσει πλήρως τα δικαιώματά του επικοινωνίας από το 2006 και ότι άσκησε έφεση στο Δικαστήριο στις 26 Ιουνίου 2010, αφού είχε υποβάλει επανειλημμένα αίτηση στο δικαστήριο ανηλικών, το οποίο είχε αποφανθεί επί του δικαιώματός του. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο αιτών είχε στη διάθεσή του ένα τέτοιο εσωτερικό ένδικο μέσο για να παραπονεθεί για τη διακοπή της επικοινωνίας με τον γιο του (Lombardo κατά Ιταλία, αριθ. 25704/11, § 63, 29 Ιανουαρίου 2013, και Nicolò Santilli κατά Ιταλία, αριθ. 51930/10, § 46, 17 Δεκεμβρίου 2013).
48. Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους παράγοντες, το Δικαστήριο κρίνει ότι ο αιτών έχει εξαντλήσει τα διαθέσιμα ένδικα μέσα και ότι η ένσταση που προέβαλε η Κυβέρνηση πρέπει να απορριφθεί.

2. Σχετικά με την έλλειψη ιδιότητας θύματος του εκκαλούντος

49. Η Κυβέρνηση υπενθύμισε ότι από το 2010, ο αιτών αρνούνταν να δει τον γιο του και ότι αυτή η συμπεριφορά του είχε προκαλέσει ψυχολογική βλάβη. Για τον λόγο αυτό, ο αιτών δεν μπορούσε να ισχυριστεί ότι είναι θύμα παραβίασης της Σύμβασης.
50. Ο αιτών αντιτίθεται και ισχυρίζεται ότι οι εθνικές αρχές δεν έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την επιβολή των δικαιωμάτων επικοινωνίας του. Θυμάται ότι αρνήθηκε επισκέψεις σε προστατευμένο περιβάλλον, αλλά πάντα έδειχνε ενδιαφέρον για τον γιο του.
51. Το Δικαστήριο δεν θεωρεί απαραίτητο να εξετάσει την εξαίρεση αυτή για τους ακόλουθους λόγους (βλ. παραγράφους 78-83 κατωτέρω).

3. Συμπέρασμα

52. Σημειώνοντας ότι η αίτηση δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του Άρθρου 35 § 3 (α) της Σύμβασης και ότι δεν είναι απαράδεκτη για οποιονδήποτε άλλο λόγο, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

Γ. Επί της ουσίας

1. Θέση των μερών

53. Ο αιτών ισχυρίζεται ότι, παρά την ύπαρξη αρκετών δικαστικών αποφάσεων που καθορίζουν τους όρους άσκησης του δικαιώματός του πρόσβασης, δεν έχει μπορέσει να ασκήσει πλήρως το δικαίωμα αυτό από το 2006. Επικρίνει τους εγγώριους δικαστές για τη μη άσκηση, παρά την υποχρέωσή τους να το πράξουν, συνεχούς παρακολούθησης της συμμόρφωσης με τα δικαιώματά του πρόσβασης.
54. Ο αιτών ισχυρίζεται ότι οι αρχές και οι κοινωνικές υπηρεσίες ανέχτηκαν τη συμπεριφορά της CM, την οποία θεωρούσε απαράδεκτη, επειδή είχε εμποδίσει το δικαίωμά του στην επικοινωνία και είχε επιχειρήσει να υποκινήσει το παιδί εναντίον του. Κατηγορεί επίσης τις αρχές ότι δεν έλαβαν θετικά μέτρα που θα του επέτρεπαν να ασκήσει το δικαίωμά του στην επικοινωνία και να δημιουργήσει σχέση με τον γιο του.
55. Ο εκκαλών δηλώνει ότι η πρώην σύντροφός του προσπαθούσε ανέκαθεν να υποκινήσει τον ανήλικο εναντίον του και ότι, σε επτά χρόνια, είχε την ευκαιρία να περάσει μόνο τρεις ημέρες, το 2010, με τον γιο του.
56. Προσθέτει ότι οι δικαστές στη συνέχεια επέτρεψαν στον γιο της να φύγει με τη μητέρα του για το Τορίνο και ότι έκτοτε δεν έχει λάβει καμία άμεση ειδήση για τον γιο της. Κατά την άποψή της, η συμπεριφορά των αρχών παραβιάζει την αρχή της συν-γονικής μέριμνας.
57. Τέλος, ο αιτών δηλώνει ότι δεν επιθυμεί να συναντήσει τον γιο του παρουσία κοινωνικών υπηρεσιών ή της πρώην συντρόφου του και ότι προτίθεται να ασκήσει ελεύθερα το δικαίωμά του για επικοινωνία.
58. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αρχές ενήργησαν με τη δέουσα επιμέλεια.
59. Επιπλέον, αναφερόμενη στις αποφάσεις Nuutinen κατά Φινλανδίας (αριθ. 32842/96, ΕΔΑΔ 2000 VIII) και Glass κατά Ηνωμένου Βασιλείου (αριθ. 61827/00, ΕΔΑΔ 2004 II), η Κυβέρνηση δήλωσε ότι το Άρθρο 8 της Σύμβασης δεν μπορεί να εξουσιοδοτήσει έναν γονέα να λάβει μέτρα επίζημια για την υγεία και την ανάπτυξη του παιδιού του. Συναφώς, έκρινε ότι στην παρούσα υπόθεση, οι αρχές δεν μπορούσαν να θεωρηθούν υπεύθυνες: είχαν ενεργήσει προς το συμφέρον του παιδιού. Η Κυβέρνηση δήλωσε ότι το παιδί βρισκόταν ήδη σε δύσκολη θέση το 2007 λόγω εντάσεων μεταξύ των γονέων.
60. Επιπλέον, η Κυβέρνηση έκρινε ότι ο αιτών δεν ήταν θύμα παραβίασης της Σύμβασης, καθώς από το 2010 αρνούνταν να έχει οποιαδήποτε επαφή με τον γιο του.
61. Επιπλέον, στις παρατηρήσεις της, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται, μεταξύ άλλων, ότι τηρήθηκαν όλες οι διαδικαστικές απαιτήσεις και ότι, κατά τη διάρκεια των εσωτερικών διαδικασιών, ο αιτών μπόρεσε να παρουσιάσει τα επιχειρήματά του υπέρ της χορήγησης δικαιωμάτων επικοινωνίας και είχε πρόσβαση σε όλες τις σχετικές πληροφορίες στις οποίες τα δικαστήρια θα στηρίζαν τις αποφάσεις τους. Πιστεύει ότι, υπό αυτές τις συνθήκες, το συμφέρον του παιδιού ελήφθη πάντα υπόψη.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές αρχές

62. Όπως έχει επανειλημμένα επαναλάβει το Δικαστήριο, ενώ το Άρθρο 8 της Σύμβασης αποσκοπεί ουσιαστικά στην προστασία των ατόμων από αυθαίρετες παρεμβάσεις δημόσιων αρχών, δεν απαιτεί απλώς από το Κράτος να απέχει από τέτοιες παρεμβάσεις: αυτή η μάλλον αρνητική δέσμευση μπορεί να συμπληρωθεί από θετικές υποχρεώσεις που είναι εγγενείς στον αποτελεσματικό σεβασμό της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής. Αυτές οι υποχρεώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν τη θέσπιση μέτρων που αποσκοπούν στον σεβασμό της οικογενειακής ζωής, συμπεριλαμβανομένων των αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ των ατόμων, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ζωικών και επαρκών νομικών μέσων για τη διασφάλιση των νόμιμων δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, καθώς και της συμμόρφωσης με δικαστικές αποφάσεις ή κατάλληλα ειδικά μέτρα (βλ., *mutatis mutandis*, *Zawadka* κατά Πολωνίας, αριθ. 48542/99, § 53, 23 Ιουνίου 2005). Τέτοια νομικά μέσα πρέπει να επιτρέπουν στο Κράτος να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την επανένωση γονέα και παιδιού, ακόμη και σε περιπτώσεις σύγκρουσης μεταξύ των γονέων (βλ., *mutatis mutandis*, *Ignaccolo-Zenide* κατά Ρουμανίας, αριθ. 31679/96, § 108, ΕΔΑΔ 2000 I· *Sylvester* κατά Αυστρίας, αριθ. 36812/97 και 40104/98, § 68, 24 Απριλίου 2003· *Zavřel* κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, αριθ. 14044/05, § 47, 18 Ιανουαρίου 2007· και *Mihailova* κατά Βουλγαρίας, αριθ. 35978/02, § 80, 12 Ιανουαρίου 2006). Επιπλέον, οι θετικές υποχρεώσεις δεν συνεπάγονται μόνο τη διασφάλιση ότι το παιδί μπορεί να επικοινωνήσει με τον γονέα ή να διατηρήσει επαφή μαζί του, αλλά περιλαμβάνουν και όλα τα προπαρασκευαστικά μέτρα που επιτρέπουν την επίτευξη αυτού του αποτελέσματος (βλ., *mutatis mutandis*, *Kosmopoulos* κατά Ελλάδας, αριθ. 60457/00, § 45, 5 Φεβρουαρίου 2004· *Amanalachioai* κατά Ρουμανίας, αριθ. 4023/04, § 95, 26 Μαΐου 2009· *Ignaccolo-Zenide*, ό.π., §§ 105 και 112, και *Sylvester*, ό.π., § 70).
63. Επιπλέον, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι, για να είναι επαρκή, τα μέτρα που αποσκοπούν στην επανένωση γονέα και παιδιού πρέπει να εφαρμόζονται ταχέως, καθώς η πάροδος του χρόνου μπορεί να έχει ανεπανόρθωτες συνέπειες για τη σχέση μεταξύ του παιδιού και του γονέα που δεν ζει μαζί του (βλ., *mutatis mutandis*, *Ignaccolo-Zenide*, ό.π., § 102· *Maire* κατά Πορτογαλίας, αριθ. 48206/99, § 74, ΕΔΑΔ 2003 VII· *Pini* και άλλοι κατά Ρουμανίας, αριθ. 78028/01 και 78030/01, § 175, ΕΔΑΔ 2004 V (αποσπάσματα)· *Bianchi* κατά Ελβετίας, αριθ. 7548/04, § 85, 22 Ιουνίου 2006, και *Mincheva* κατά Βουλγαρίας, αριθ. 21558/03, § 84, 2 Σεπτεμβρίου 2010).
64. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει επίσης ότι το γεγονός ότι οι προσπάθειες των αρχών ήταν μάταιες δεν οδηγεί αυτόματα στο συμπέρασμα ότι το Κράτος δεν εκπλήρωσε τις θετικές υποχρεώσεις του βάσει του Άρθρου 8 της Σύμβασης (βλ., *mutatis mutandis*, *Mihailova*, ό.π., § 82). Πράγματι, η υποχρέωση των εθνικών αρχών να λάβουν μέτρα για την επανένωση του παιδιού και του γονέα με τον οποίο δεν ζει το παιδί δεν είναι απόλυτη και η κατανόηση και η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων προσώπων αποτελεί πάντα σημαντικό παράγοντα. Ενώ οι εθνικές αρχές πρέπει να προσπαθούν να διευκολύνουν μια τέτοια συνεργασία, η υποχρέωσή τους να χρησιμοποιούν καταναγκασμό εν προκειμένω μπορεί να είναι μόνο περιορισμένη: πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα, τα δικαιώματα και τις ελευθερίες αυτών των προσώπων, ιδίως το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και τα δικαιώματα που του παρέχονται από το Άρθρο 8 της Σύμβασης (*Voleský* κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, αριθ. 63267/00, § 118, 29 Ιουνίου 2004). Όπως αναγνωρίζει σταθερά η νομολογία του Δικαστηρίου, απαιτείται η μέγιστη προσοχή κατά τη χρήση καταναγκασμού σε αυτόν τον ευαίσθητο τομέα (*Mitrova* και *Savik* κατά πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, αριθ. 42534/09, § 77, 11 Φεβρουαρίου 2016· *Reigado Ramos* κατά Πορτογαλίας, αριθ. 73229/01, § 53, 22 Νοεμβρίου 2005). Το Άρθρο 8 της Σύμβασης δεν μπορεί να επιτρέψει σε έναν γονέα να λάβει μέτρα που είναι επιβλαβή για την υγεία και την ανάπτυξη του παιδιού (*Elsholz* κατά Γερμανίας [GC], αριθ. 25735/94, §§ 49-50, ΕΔΑΔ 2000-VIII). Συνεπώς, το καθήκον του Δικαστηρίου στην παρούσα υπόθεση είναι να διαπιστώσει εάν, προκειμένου να διευκολύνουν τις επισκέψεις, οι εγχώριες αρχές έλαβαν όλα τα

απαραίτητα μέτρα που θα μπορούσαν εύλογα να αναμένονται από αυτές για να διατηρήσουν τους δεσμούς μεταξύ του αιτούντος και του γιου του (Manuello και Nevi κατά Ιταλία, αρ. 107/10, § 52, 20 Ιανουαρίου 2015) και να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές παρενέβησαν για να διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων πρόσβασης του αιτούντος, όπως ορίζονται από δικαστικές αποφάσεις (Hokkanen κατά Φινλανδίας, 23 Σεπτεμβρίου 1994, § 58, Σειρά Α αρ. 299Α, και Kurringer κατά Γερμανίας, αρ. 62198/11, § 105, 15 Ιανουαρίου 2015).

β) Εφαρμογή αυτών των αρχών στην παρούσα υπόθεση

65. Το Δικαστήριο κρίνει απαραίτητο να εξετάσει τους λόγους έφεσης του αιτούντος σε δύο διακριτές περιόδους: την πρώτη περίοδο από τον Αύγουστο του 2006 έως τον Νοέμβριο του 2010 και τη δεύτερη περίοδο από τον Νοέμβριο του 2010 έως το 2016.

i. Περίοδος μεταξύ Αυγούστου 2006 και Νοεμβρίου 2010

66. Το Δικαστήριο σημειώνει καταρχάς ότι, κατά τον χρόνο του χωρισμού τους, ο αιτών και η μητέρα του παιδιού δεν είχαν καταφέρει να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με τους όρους των δικαιωμάτων επικοινωνίας του πατέρα. Παρατηρεί ότι η μητέρα του παιδιού αμέσως αντιτάχθηκε στα δικαιώματα επικοινωνίας του αιτούντος.
67. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, από το 2007, ο αιτών ζητά συνεχώς από το δικαστήριο να κανονίσει επισκέψεις με τον γιο του, αλλά ότι μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας μόνο σε πολύ περιορισμένο βαθμό λόγω της αντίθεσης της μητέρας του παιδιού.
68. Συναφώς, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, ήδη από το 2008, στην πρώτη του έκθεση, ο εμπειρογνώμονας είχε σημειώσει ότι η επιμέλεια του παιδιού έπρεπε να ανατεθεί και στους δύο γονείς και ότι το παιδί έπρεπε να συναντήσει τον αιτούντα χωρίς την παρουσία της μητέρας. Αντιμέτωπο με αυτή την κατάσταση, το δικαστήριο αρχικά περιορίστηκε στο να διατάξει τη μητέρα και τις κοινωνικές υπηρεσίες να συμμορφωθούν με τις αποφάσεις του (στις 22 Ιουνίου 2008, 28 Απριλίου 2009 και 27 Απριλίου 2010 — βλ. παραγράφους 8-16 παραπάνω). Ωστόσο, ο αριθμός των συναντήσεων μεταξύ του αιτούντος και του γιου του ήταν περιορισμένος και η οργάνωσή τους αποδείχθηκε δύσκολη.
69. Το Δικαστήριο σημειώνει περαιτέρω ότι το 2010 το δικαστήριο αναγνώρισε ότι ο αιτών δεν μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμα πρόσβασης κυρίως επειδή η CM δεν είχε σεβαστεί τις αποφάσεις της.
70. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, μεταξύ Αυγούστου 2006 και Απριλίου 2010, οι περισσότερες από τις εξουσιοδοτημένες συναντήσεις μεταξύ του αιτούντος και του γιου του δεν οργανώθηκαν ούτε πραγματοποιήθηκαν παρουσία του CM. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι θα ήταν απαραίτητη η ταχεία αντίδραση σε αυτή την κατάσταση, δεδομένου του αντίκτυπου, σε αυτό το είδος υπόθεσης, της παρόδου του χρόνου, η οποία μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην πιθανότητα του εν λόγω γονέα να αποκαταστήσει τη σχέση του με το παιδί του.
71. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι, στη συνέχεια, το 2010, το δικαστήριο διαπίστωσε ότι η μητέρα είχε εν γνώσει της εμποδίσει οποιαδήποτε σχέση μεταξύ του παιδιού και του αιτούντος και ότι, παρά τις αποφάσεις των εγχώριων δικαστών, επέμεινε στη συμπεριφορά της.
72. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε μέχρι τον Νοέμβριο του 2010, όταν ο αιτών αρνήθηκε να δει το παιδί παρουσία του CM.
73. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι δεν είναι αρμόδιο να υποκαταστήσει τη δική του εκτίμηση με εκείνη των αρμόδιων εθνικών αρχών σχετικά με τα μέτρα που θα έπρεπε να είχαν ληφθεί, καθώς οι τελευταίες είναι, κατ' αρχήν, σε καλύτερη θέση να προβούν σε αυτήν την εκτίμηση, ιδίως επειδή βρίσκονται σε άμεση επαφή με το πλαίσιο της υπόθεσης και τα εμπλεκόμενα μέρη (βλ. Reigado Ramos, ό.π., § 53). Ωστόσο, στην παρούσα υπόθεση, δεν μπορεί να αγνοήσει τα γεγονότα που αναφέρθηκαν παραπάνω (βλ. παραγράφους 67-72 παραπάνω). Ο αιτών είχε προσπαθήσει να επικοινωνήσει με τον γιο του από το 2006 και, παρά τις αποφάσεις του δικαστηρίου που του χορήγησαν δικαιώματα επικοινωνίας, μπόρεσε να τα ασκήσει μόνο σε πολύ περιορισμένο βαθμό λόγω της αντίθεσης της μητέρας του παιδιού.
74. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι στην παρούσα υπόθεση οι αρχές αντιμετώπισαν μια πολύ δύσκολη κατάσταση, ιδίως λόγω των εντάσεων που υπήρχαν μεταξύ του αιτούντος και της πρώην συντρόφου του. Ωστόσο, θεωρεί ότι η συνεργασία μεταξύ χωρισμένων γονέων δεν μπορεί να απαλλάξει τις αρμόδιες αρχές από τη χρήση όλων των απαραίτητων μέσων για τη διατήρηση του οικογενειακού δεσμού (βλ. Φουρκιώτης κατά Ελλάδας, αρ. 74758/11, § 72, 16 Ιουνίου 2016· Lombardo, ό.π., § 91· και βλ. επίσης, *mutatis mutandis*, Reigado Ramos, ό.π., § 55· Zavřel, ό.π., § 52).
75. Πράγματι, οι αρχές δεν επέδειξαν την απαιτούμενη επιμέλεια στην υπόθεση και δεν ανταποκρίθηκαν στις εύλογες προσδοκίες που θα μπορούσαν να αναμένονται από αυτές. Συγκεκριμένα, τα εγχώρια δικαστήρια δεν έλαβαν επαρκή μέτρα για να δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες για την πλήρη άσκηση των δικαιωμάτων επικοινωνίας του πατέρα (βλ. Bondavalli, ό.π., § 81· Macready κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, αριθ. 4824/06 και 15512/08, § 66, 22 Απριλίου 2010· και Piazzi, ό.π., § 61). Από την αρχή του χωρισμού, δεν έλαβαν μέτρα που αποσκοπούσαν στην καθιέρωση αποτελεσματικής επαφής. Επιπλέον, ανέχτηκαν για περίπου τέσσερα χρόνια τη συμπεριφορά της μητέρας, η οποία εμπόδιζε την ανάπτυξη μιας γνήσιας σχέσης μεταξύ του αιτούντος και του γιου του. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διεξαγωγή της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου αποκαλύπτει μια σειρά από αυτόματα και στερεότυπα μέτρα, όπως διαδοχικά αιτήματα για πληροφορίες και την ανάθεση της οικογενειακής παρακολούθησης στις κοινωνικές υπηρεσίες, η οποία περιλαμβάνει την υποχρέωση των τελευταίων να επιβάλλουν τα δικαιώματα πρόσβασης του αιτούντος (Lombardo, ό.π., § 92, και Piazzi, ό.π., § 61). Το Δικαστήριο, επομένως, θεωρεί ότι οι αρχές επέτρεψαν την παγίωση μιας *de facto* κατάστασης, η οποία είχε δημιουργηθεί κατά παράβαση δικαστικών αποφάσεων (Fourkiotis, ό.π., § 70).
76. Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα και παρά το περιθώριο εκτίμησης του εναγόμενου Κράτους στο θέμα αυτό, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι εγχώριες αρχές δεν κατέβαλαν επαρκείς και επαρκείς προσπάθειες για την επιβολή των δικαιωμάτων επικοινωνίας του αιτούντος μεταξύ Αυγούστου 2006 και Νοεμβρίου 2010 και ότι παραβίασαν το δικαίωμα του αιτούντος στον σεβασμό της οικογενειακής του ζωής.
77. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 8 της Σύμβασης.

ii. Περίοδος μεταξύ Νοεμβρίου 2010 και 2016

78. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, από το 2010, οι κοινωνικές υπηρεσίες ανταποκρίθηκαν στις εντολές του δικαστηρίου οργανώνοντας τις συναντήσεις όπως είχε προγραμματιστεί και ότι, από την πλευρά του, μετά από μια αρχική περίοδο, ο αιτών ακύρωσε τις προγραμματισμένες διακοπές του Αυγούστου 2010 με τον γιο του και εξέφρασε, τον Νοέμβριο του 2010, την πρόθεσή του να μην τον συναντήσει ξανά.
79. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει τις θέσεις των μερών, όπως περιγράφονται παραπάνω. Αφενός, ο αιτών ισχυρίζεται ότι η συμπεριφορά του ήταν δικαιολογημένη λόγω της έλλειψης αποτελεσματικής διαμεσολάβησης από τις κοινωνικές υπηρεσίες σχετικά με τη στάση της μητέρας του παιδιού, η οποία αντιτίθετο συστηματικά στην άσκηση του δικαιώματός της επικοινωνίας. Αφετέρου, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι οι εγχώριες αρχές κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια για να προστατεύσουν τα συμφέροντα του παιδιού και των γονέων, όπως αποδεικνύεται από την εξελισσόμενη κατάσταση, και προσθέτει ότι ο αιτών αρνείται να συνεργαστεί από το 2010.
80. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, τον Απρίλιο του 2010, αφού τόνισε ότι ο γιος ήθελε να περνάει περισσότερο χρόνο με τον πατέρα του και ότι η μητέρα είχε εν γνώσει της εμποδίσει οποιαδήποτε επαφή μεταξύ αυτού και του αιτούντος, το δικαστήριο έδωσε εντολή στις κοινωνικές υπηρεσίες να παρακολουθούν τη συμμόρφωση με τις οδηγίες του. Σημειώνει ότι, από την ημερομηνία αυτή και μετά, τελικά κανονίστηκαν αρκετές συναντήσεις.
81. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι πρόσφατες εξελίξεις στη διαδικασία δείχνουν ότι, από το 2010, οι εγχώριες αρχές έχουν καταβάλει προσπάθειες για να επιτρέψουν στον αιτούντα να ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας του, αλλά ότι, από την πλευρά του, έχει επιδείξει αρνητική στάση, ακυρώνοντας αρχικά αρκετές συναντήσεις και στη συνέχεια αποφασίζοντας να μην συμμετάσχει σε περαιτέρω επισκέψεις. Έτσι, ο αιτών δεν έχει ασκήσει το δικαίωμα επικοινωνίας του για περισσότερα από πέντε χρόνια και δεν καταβάλλει καμία προσπάθεια να διατηρήσει επαφή με τον γιο του. Το Δικαστήριο μόλις διαπίστωσε ότι οι εγχώριες αρχές δεν κατέβαλαν επαρκείς και επαρκείς προσπάθειες για την επιβολή του δικαιώματος επικοινωνίας του αιτούντος μεταξύ Αυγούστου 2006 και Νοεμβρίου 2010 (βλ. παράγραφο 76 ανωτέρω). Οι εξηγήσεις που παρέιχε ο αιτών δεν δικαιολογούν την αρνητική του στάση από τον Νοέμβριο του 2010 (βλ., ανθιέτως, Nicolò Santilli, ό.π., § 74), ειδικά επειδή το παιδί δήλωσε ότι αντιλαμβάνονταν αυτή τη συμπεριφορά ως εγκατάλειψη από τον πατέρα του.
82. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, αντιμέτωπος με τις σοβαρές παρεξηγήσεις μεταξύ των δύο γονέων, οι αρχές έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα από το 2010 για να τους ενθαρρύνουν να συνεργαστούν και να αποκαταστήσουν τις σχέσεις μεταξύ του αιτούντος και του γιου του.
83. Λαμβάνοντας υπόψη όλους τους προαναφερθέντες παράγοντες και τη διακριτική ευχέρεια του εναγόμενου Κράτους στο θέμα αυτό, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι εθνικές αρχές, από τον Νοέμβριο του 2010, έχουν καταβάλει τις προσπάθειες που θα μπορούσαν εύλογα να αναμένονται από αυτές για να διασφαλίσουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων επικοινωνίας του αιτούντος, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του δικαιώματος σεβασμού της οικογενειακής ζωής που κατοχυρώνεται από το Άρθρο 8 της Σύμβασης. Συνεπώς, δεν υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος του αιτούντος στην οικογενειακή ζωή κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

II. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

A. Ζημιά

84. Σύμφωνα με το Άρθρο 41 της Σύμβασης, «Εάν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι έχει παραβιαστεί η Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της και εάν το εσωτερικό δικαίο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους επιτρέπει μόνο μερική αποκατάσταση, το Δικαστήριο, εάν είναι απαραίτητο, παρέχει δίκαιη ικανοποίηση στο ζημιωθέν μέρος».
85. Ο αιτών ζητά 100.000 ευρώ (EUR) για την ηθική βλάβη που ισχυρίζεται ότι υπέστη ως αποτέλεσμα της αδυναμίας του να δημιουργήσει σχέση με τον γιο του.
86. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί αυτή τη θέση.
87. Το Δικαστήριο θεωρεί, δεδομένων των περιστάσεων της υπόθεσης, ότι η διαπίστωση παραβίασης του Άρθρου 8 για την περίοδο 2006-2010 συνιστά επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για οποιαδήποτε ηθική βλάβη που ενδέχεται να έχει υποστεί ο αιτών. Συνεπώς, δεν επιδικάζει κανένα ποσό βάσει αυτού του κεφαλαίου.

B. Έξοδα

88. Ο αιτών ζητά την επιστροφή των ποσών που καταβλήθηκαν σε δικηγόρους σε εσωτερικές διαδικασίες και ενώπιον του Δικαστηρίου, καθώς και σε πραγματοποιήσιμες, και ζητά την επιστροφή των εξόδων ταξιδιού του στην Ιταλία για να παραστεί σε ακροάσεις.
89. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί αυτό το αίτημα.
90. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ένας αιτών μπορεί να λάβει αποζημίωση για τα δικαστικά έξοδα και τις δαπάνες μόνο στο βαθμό που αποδεικνύεται η πραγματικότητα και η αναγκαιότητά τους και το ποσό τους είναι εύλογο. Επιπλέον, όταν διαπιστώσει παραβίαση της Σύμβασης, το Δικαστήριο επιδικάζει στον αιτούντα τα δικαστικά έξοδα και τις δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων μόνο στο βαθμό που τα εν λόγω έξοδα πραγματοποιήθηκαν για την πρόληψη ή τη διόρθωση της εν λόγω παραβίασης. Στην παρούσα υπόθεση, λαμβάνοντας υπόψη τα έγγραφα που έχει στη διάθεσή του και τη νομολογία του, το Δικαστήριο εξετάζει το ποσό των 10.000 ευρώ για όλα τα δικαστικά έξοδα και το επιδικάζει στον αιτούντα.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

91. Το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να βασίσει το επιτόκιο υπερημερίας στο οριακό επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας συν τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. Κηρύσσει την έφεση παραδεκτή.
2. Κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 8 της Σύμβασης για την περίοδο μεταξύ Αυγούστου 2006 και Νοεμβρίου 2010.
3. Κρίνει ότι δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 8 της Σύμβασης για την περίοδο από τον Νοέμβριο του 2010 έως το 2016.
4. Κρίνει ότι η διαπίστωση παραβίασης από μόνη της παρέχει επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για οποιαδήποτε ηθική βλάβη που μπορεί να έχει υποστεί ο αιτών.
5. Δηλώνει:
 - a. ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον αιτούντα, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση καθίσταται τελεσίδικη σύμφωνα με το Άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 10.000 ευρώ (δέκα χιλιάδες ευρώ), συν οποιονδήποτε φόρο που οφείλεται από τον αιτούντα, για δικαστικά έξοδα και δαπάνες·
 - b. ότι από τη λήξη της εν λόγω περιόδου μέχρι την εξόφληση, τα εν λόγω ποσά θα φέρουν απλούς τόκους με επιτόκιο ίσο με το οριακό επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, συν τρεις ποσοστιαίες μονάδες·
6. Απορρίπτει το αίτημα για δίκαιη ικανοποίηση για το υπόλοιπο ποσό.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 15 Σεπτεμβρίου 2016, σύμφωνα με τον Κανόνα 77 §5 2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Άμπελ Κάμπος
Καγκελάριος

Mirjana Lazarova Trajkovska
Πρόεδρος